І

Маленька рибальська шхуна, пирхаючи моторчиком, упевнено тримала курс на віддалений берег. Перед тим чотири дні екіпаж шхуни боровся з штормом, чотири дні хвилі заливали судно, несучи його відкритим морем. П'ятеро рибалок складали екіпаж шхуни. П'ятдесятилітній однорукий Олексій Шуляк, колишній моряк, ветеран імперіалістичної і громадянської воєн, був шкіпером на "Альбатросі". Мотористом працював низенький кучерявий Демид Бомба. Рульовим — літній рибалка Василь Колосюк. Двоє юнаків — один помічник рульового, вісімнадцятилітній Іван Солоний, а другий помічник моториста, Стах Солоний були братами.

Брати вражали зовнішньою схожістю, але дуже різнилися своїми характерами. Іван відзначався спокійністю, повільністю рухів і надзвичайною упертістю. Стах, навпаки, був дуже рухливий, гарячий, завжди чим-небудь захоплений. Останніми місяцями він увесь поринув у вивчення військово-морської справи і мріяв вступити до школи морських артилеристів.

— Ей, ви, вояки! — гукнув до них Колосюк, який щойно передав руль Іванові.— Літаки летять.— І показав рукою на південний схід.

Стах стрепенувся і звів угору схудле, стомлене обличчя. Глибоко запалі очі метнули погляд у небо. Справді, там, куди показував Колосюк, летіли чотири могутні птахи. Уже було чути їх металічний гуркіт. Раптом долинуло торохтіння кулеметної стрілянини.

— А чого це вони стрільбу зняли? — поцікавився Бомба.

— Навчаються, мабуть,— промовив Колосюк.

Шкіпер мовчки дивився на літаки в бінокль. Його зацікавили їх рухи, він наче скам'янів. Поведінка цих літаків Шулякові не подобалась.

— Троє доганяють одного,— сказав він.

Металеві птахи вже опинилися поблизу шхуни, коли передній з них метнувся вгору і, наче орел, кинувся на найближчого свого сусіду, розряджаючи кулеметні стрічки. Обстріляний літак нахилився на крило, потім став сторч, рулем в небо, і каменем ринув у море.

— Хлопці... справжній... бій! — рвучи слова, кинув шкіпер до своїх товаришів.

Усі стежили за повітряним боєм. Ні, не всі. Іван, тримаючи руль, тільки час від часу зиркав на небо. Поза тим його увага була зосереджена на курсі "Альбатроса".

Олексій Шуляк намагався розібрати, що то за літаки.

— Розвідувачі,— запевняв Стах, знавець літаків, військових кораблів та різної зброї.

— Так,— погодився шкіпер.— Але чиї?

Тим часом літак, що боронився, збив ще одного ворога, але, очевидно, і сам дістав пошкодження, бо мотор його працював з перебоями, і він почав спускатися. Коли цей літак проносився над шхуною, рибалки помітили під крилами червоні п'ятикутні зірки.

Ворожий літак не став його доганяти і, покрутившись над місцем загибелі своїх товаришів, повернув назад.

Літак з червоними зірками зробив коло над морем і, наблизившись до шхуни, сковзнув на хвилю. Це загрожувало небезпекою, бо море ще лишалося дуже бурхливим, але, очевидно, іншої ради не було. Рибалки бачили, як великий зиб, набігши, відразу одірвав хвіст літакові. Вода вкрила його крила.

— Рульовий! До літака! Мотор, повний вперед! — скомандував Шуляк.

"Альбатрос" пішов з можливою для нього швидкістю.

Команда шхуни могла похвалитися успіхом: вони зняли пілота і пораненого спостерігача за три хвилини перед тим, як гідроплан-розвідувач пішов на дно.

— Що трапилося? Що за перестрілка? — спитав шкіпер пілота.— Війна, чи що?

— Ви давно в морі?

— Шостий день.

— За цей час нікого не зустрічали?

— Ні.

— Позавчора почалася війна. На нас напали.

II

Море втихомирювалося і ледве-ледве грало дрібною хвилею. Пасма туману звисали над його поверхнею. Сірий густий туман проковтнув шхуну. "Альбатрос" ішов малим ходом, бо шкіпер з години на годину

чекав берега. Команда стереглася, щоб не наскочити на берегові скелі та мілини. Врятований пілот допомагав мотористам. Він натяг на себе рудий рибальський плащ, на голову надів старий капшук Колосюка і виглядав справжнім рибалкою.

Поранений спостерігач вкрився ковдрою і лежав непорушно. У всіх було одне на думці — швидше добратися до берега. Стах сидів біля Івана і розповідав йому, що він неодмінно запишеться добровольцем.

— Молодий ще... шістнадцятилітніх до армії не беруть.

— А знаєш що? Позич мені свій паспорт! Коли я покажу його, всі повірять, що мені вісімнадцять.

— Еге!.. А я тим часом телят доглядатиму? — засміявся Іван.— Хитрий... От приїдемо, і я подам заяву.

В цей час здалеку долинули звуки гарматних пострілів. Пілот прислухався.

— Це важкі корабельні гармати,— сказав він, глянувши на рибалок.

Стрілянина тривала хвилин п'ятнадцять і нарешті вщухла. Тим часом "Альбатрос" вискочив з туману на чималу прогалину, освітлену сонцем. Ніде нічого не було видно. Скоро туман знову обволік шхуну. До рибалок долинув гуркіт багатьох моторів. Десь над ними і над туманом, а може, пробиваючись крізь туман, пролітали бойові повітряні кораблі.

— Не інакше, як відбувався морський бій,— промовив старий Шуляк. — Ворог десь близько. Тепер, чого доброго, якийсь корабель на нас наскочить або ми на міну натрапимо.

Шкіпер помовчав, виструнчився і продовжував голосно, різко, так, як завжди віддавав накази:

— Команда, слухати! Шхуну "Альбатрос" оголошую на воєнному стані! Командую червоними бійцями! Наказую бути обережними.

Саме в той час повіяв попутний вітерець, і Шуляк наказав виключити мотор і розпустити паруси. Тепер шхуна йшла, не порушуючи тиші.

Враз крізь туман почало пробиватись сонячне проміння, і "Альбатрос" знов опинився в маленькій прогалині. Туман відступив на два-три кілометри. Прямо перед рибалками на воді чорнів великий військовий човен. Пілот і шкіпер відразу пізнали торпедний катер. Обличчя їх стали серйозними, на чолі в одного й другого лягли тривожні зморшки.

— Це чий? — тихо спитав Шуляк.

— Ворог! — коротко відповів пілот.

— Право руля!

Іван враз виконав цей наказ. Він зрозумів, що шкіпер хоче сховатися в тумані. Але на ворожому судні їх помітили і ту ж мить відкрили кулеметний вогонь.

Кілька куль влучило в "Альбатроса", однією розбило руль, а друга обпекла плече Демида Бомби. Почувши постріли й побачивши кров на сорочці в Демида, Стах зблід і прищулився під щоглою. Іван схилився з корми і намагався все-таки повернути руль.

Пілот нахилився до шкіпера і швидко щось прошепотів. Шуляк зиркнув на льотчика, кивнув головою і кинувся спускати парус.

— Спускай паруси! — крикнув він Василеві.— Швидше!

Враз оголилися щогли, і шхуна майже зупинилась.

Катер стояв уже поряд з "Альбатросом". Його командир, в

грубому шкіряному шоломі на голові, ламаною російською мовою допитував рибалок:

— Хто старший?

— Я! — відповів Олексій Шуляк.

На запитання фашиста шкіпер пояснив, що вони рибалки, шторм загнав їх у море і тепер вони повертаються. В морі нікого не зустрічали.

— Зброя у вас є?

— Нема.

— Прісна вода?

— Одна бочка.

— Чому ви не користуєтесь мотором?

— У нас майже не залишилось бензину.

Біля командира катера з'явився матрос. Командир наказав йому перейти на шхуну, забрати воду й бензин.

— Хлопці,— прошепотів пілот,— допомагайте мені і шкіперові.

Матрос-ворог ступив ногою на борт "Альбатроса". В ту ж мить поблизу тріснув револьверний постріл. То вистрілив схований у рубці поранений спостерігач.

Олексій Шуляк не вияснив, хто стріляв. Для нього постріл був гаслом, і він з усієї сили ударив матроса кулаком своєї єдиної руки по голові. Той не втримався і впав за борт. Пілот стрибнув на катер, а за ним Іван Солоний. Застрелений командир катера упав на палубу обличчям. Тільки-но пілот і молодий рибалка опинилися там, як катер рвонув уперед і повним ходом відійшов від шхуни.

— Демиде! Мотор! — гукав шкіпер.— Швидше доганяймо катер!

Тим часом Василь ударом весла оглушив матроса, що плавав у воді, і витяг його напівпритомного на палубу.

Демид і Стах поралися біля мотора. За півхвилини шхуна, чавкаючи і випускаючи дим, пішла навздогін за катером. Погоня була б смішна, якби катер ішов з попередньою швидкістю, що в десять разів перебільшувала швидкість "Альбатроса". Але катер одплив приблизно на сім-вісім кабельтових і зупинився. Коли шхуна підійшла до нього, там боротьба уже закінчилася. Виявилося, що екіпаж катера складався з чотирьох чоловік. Командир і моторист загинули, а кулеметник і радист потрапили в полон.

Звідкіля ж тут з'явився ворожий катер? Про це неохоче розповіли полонені. Під час зустрічі бойових кораблів ворожий лінкор спустив катер із своєї палуби. Катер пробував підійти до радянських крейсерів, але це йому не вдалося. Пізніше він заблудив у тумані і не міг повернутися до свого лінкора.

Полонених зв'язали і помістили на шхуні. Пілот, поранений Демид Бомба і Іван Солоний розмістилися на катері. Відтепер вони складали

екіпаж цього маленького бойового корабля, який належало одвести до радянських берегів.

III

Пілот Тарасевич пояснив Демидові, як доглядати за мотором, і, піднявшись на палубу, попрощався з товаришами на "Альбатросі". Катер не міг іти так повільно, як шхуна. Умовилися, що катер піде вперед. Шуляк вважав, що вони від берега приблизно за п'ятнадцять — двадцять миль. Катер навіть повільним ходом, буде там за півгодини, а шхуна буде плентатись чотири-п'ять годин.

Катер зірвався з місця, сковзнув реданом[1], широко розганяючи за собою зиб, помчав у туман. За дві хвилини "Альбатрос" зник.

І Демид, і Іван, і пілот Тарасевич відчули, як важко плавати на торпедному катері. Від швидкої ходи їх страшенно підкидало. Іван сидів біля пілота, міцно тримаючись руками за поруччя. Пілот час від часу нахилявся до хлопця і поясняв йому, як випускають торпеди. Пілот сказав, що на катері все готово для пострілу.

Минуло хвилин п'ятнадцять, і катер виринув з туману. На віддалі однієї милі перед собою вони побачили великий військовий корабель. Попереду нього йшло два менших, а за ним ще два великих. Пілот відразу впізнав ворожу ескадру.

— Ми їх атакуємо! — сказав він.— Повний хід!

Здавалося, катер знявся в повітря і понісся, мов літак.

На ворожих кораблях його помітили, але було вже пізно. За п'ять кабельтових від крейсера катер випустив торпеду і круто повернув праворуч, взявши курс на другий крейсер. В цей час гримнули принаймні півтора десятка гарматних пострілів. За секунду навколо

катера скипіла вода. То вибухали снаряди, послані з крейсера та есмінців. Три есмінці змінили свій курс і вже мчали назустріч катерові. Та минула ще секунда, і страшний вибух струснув передній крейсер. Торпеда влучила йому в борт. Це була торпеда нової системи — величезної руйнівної сили.

— Повний хід! — кричав Тарасевич і, не звертаючи уваги на шрапнель, спрямував свій катер на другий корабель.

Гарматні постріли гуркотіли один за одним. Великий снаряд впав у воду поблизу катера і вибухнув, здіймаючи водяний стовп. Іван помітив, що катер здригнувся, а Тарасевич упав горілиць. Юнга рвонувся до штурвала і міцно стиснув його.

— Повний вперед! — крикнув хлопець, підбадьорюючи самого себе.

Приблизно за шість кабельтових був другий крейсер. Юнга натиснув ручку торпедного апарата, і за кормою катера виплеснулася торпеда. Вона занурилася у воду, і, враз набравши ходу, помчала вперед, позначаючи свій слід спіненим булькотінням на поверхні. Катер уже звернув з її шляху, і юнга крутив штурвал, намагаючись блискавично зникнути в далекому тумані. Але це йому не вдалося. Гарматний снаряд ударив в корму катера одночасно з тим, як вибухнула друга торпеда. Скривавленого Івана викинуло в море, а те, що лишилося від катера разом з Демидом Бомбою і мертвим Тарасевичем, пішло на дно.

Враз канонада припинилася. Небезпечний катер був знищений. Есмінці поспішали на допомогу потопаючим крейсерам. Два велетні боролися з водою, що швидко заповнювала їх трюми і машинні відділи. Потужні насоси викачували воду, але пробоїни були величезні, і дві плавучі фортеці поринали в воду. Люди кидалися з палуби в море, чулися крики. З есмінців спускали шлюпки.

Оглушений Іван кілька хвилин тримався на воді, несвідомо працюючи руками й ногами. Скоро він помітив, що навколо вода червоніє. Він був поранений, але не знав, куди саме. Поблизу виднівся другий торпедований крейсер. Хлопець бачив, як він швидко поринав у воду і незабаром зник зовсім. Хлопець дуже ослаб. Промайнула гордовита думка, що це він потопив могутнього ворога, а потім пройняв жаль, що він не побачить ні "Альбатроса", ні брата Стаха, ні їхнього однорукого щкіпера і не зможе розповісти про свій перший і останній постріл з торпедного апарата. Очі його зімкнулися, він відчув, як у ніс плеснуло солоною водою,— щось здавило в горлі, в грудях, і все зникло з свідомості.

IV

Головне командування одержало два донесення від командуючого охороною морського узбережжя.

Перше донесення: "Сьогодні ранком наші есмінці зустріли ескадру ворога в складі трьох крейсерів і семи есмінців. Є підстави гадати, що вороже командування має намір висадити на узбережжі десант. Після короткочасної перестрілки наші есмінці, скориставшись з туману, ухилилися від бою з численним ворогом. О п'ятнадцятій годині в морі чути було коротку канонаду і два сильних вибух". Літаки вилетіли на розвідку, і льотчики спостерігали загибель двох ворожих крейсерів, що швидко затонули. Причини їх загибелі невідомі. Після цієї втрати ослаблена ворожа ескадра взяла курс у відкрите море. Спроби висадити десант зроблено не було. Провадимо пильне спостереження".

Друге донесення: "О сімнадцятій годині міноносець берегової охорони зустрів за п'ять кілометрів від берега рибальську шхуну "Альбатрос" під командою шкіпера Олексія Шуляка. На шхуні, крім команди, були поранений льотчик-спостерігач Волков, підібраний шхуною з моря разом з пілотом Тарасевичем, та двоє німецьких моряків, взятих в полон командою шхуни. За словами шкіпера і команди, їм вдалося захопити ворожий торпедний катер. Після захоплення катера

на нього перейшли пілот Тарасевич, моторист шхуни Демид Бомба і юнга Іван Солоний. Вони рушили катером до берега, але досі їх не виявлено. Є підстави гадати, що катер захопили ворожі військові кораблі.

Полонені дали цінні відомості про морські сили ворога й підтвердили, що сьогодні передбачалося висадити десант.

Слід відзначити роботу шістнадцятилітнього юнги, помічника мотористa на шхуні "Альбатрос", Стаха Солоного".

[1] Редан — виступ у днища швидкохідного катера, який зменшує опір води під час руху.